

mára. Az új formátum módot ad az oktatási modellek és a hallgatók közötti információáramlás hatékonyságának újvizsgálására. A tér- és időbeli korlátok megszűnésével az oktatók tanulócsoportokat szervezhetnek és tarthatnak fenn. Az oktatók ennél a tanulási formánál inkább koordinátori szerepet

játszanak; céljuk a hallgatók egymás közötti, illetve az oktatók és hallgatók közötti kommunikáció előmozdítása.

(Autoref. alapján)

Lásd még 28

KÖNYVTÁRAK ÉS TÁJÉKOZTATÁSI INTÉZMÉNYEK

Nemzeti könyvtárak

01/032

HÄKLI, Esko: Kansalliskirjasto – ongelma vai ongelmien ratkaisu? = Signum. 33.vol. 2000. 5.no. 112-115.p.

Előidézője vagy megoldója-e a problémának a Finn Nemzeti Könyvtár

Egyetemi Könyvtár; Nemzeti könyvtár

A Helsinki Egyetemi Könyvtár (finn Nemzeti Könyvtár) ellen egyetemi könyvtári körökben olyan „vádak” is megfogalmazódnak, amelyek szerint „drámai módon próbálja megerősíteni helyzetét”, s úgy látják, mind méretének, mind feladatainak jobban arányban kellene állnia a többi egyetemi könyvtárával. A valóságos helyzet viszont – a könyvtár főigazgatója szerint – a következő:

1. Mindenek előtt külön kell kezelni a Helsinki Egyetem könyvtárát és a Helsinki Egyetemi Könyvtár elnevezésű nemzeti könyvtárat, megjegyezve, hogy az utóbbi egyébként az északi or-

szágok – Izlandot leszámítva – legkisebb és legolcsóbban működő nemzeti könyvtára.

2. A könyvtár 1999 végén elkészült stratégiai terve annak ellenére is inkább óvatos, mint expanzív, hogy az új nemzeti könyvtári feladatok ellátására fel kíván készülni. Ezek többek közt a következők: a Nemzeti Elektronikus Könyvtár továbbfejlesztése; felelősség a könyvtárak új, közös számítógépes rendszerének és szolgáltatásainak fenntartásáért; felkészülés az elektronikus dokumentumok köteles példányainak fogadására, beleértve a rádió- és tv-műsorok archiválását, valamint az elektronikus kiadványokkal kapcsolatos szabványosítási munkálatokat. A könyvtár próbálja megszerezni a széles körű nemzeti digitalizálási programfinanszírozásához szükséges összegeket is.
3. A szakfőiskolák könyvtárai egyre több szolgáltatást követelnek a nemzeti könyvtártól, a közkönyvtárak pedig a nemzeti könyvtár fenntartotta adatbázisok szabad használatát szorgalmazzák. A mai hálókörnyezetben természetesen kellene lennie, hogy a nemzeti könyvtár

szolgáltatásait az egész könyvtári hálózat akadálytalanul használhassa, ehhez azonban meg kell találni a megfelelő finanszírozási megoldást, az egyetemi költségvetésből ugyanis csak az egyetemi könyvtárak számára biztosítottak a szolgáltatások. Szükség van rendeletmódosításra is, mivel az egyetemi rendelet a tudományos (egyetemi) könyvtárakra korlátozza a nemzeti könyvtár tevékenységét. A „hálózatosodó” társadalomban elkerülhetetlen a nemzeti könyvtár szerepének megerősítése a felsőoktatási könyvtári hálózaton kívül is.

A nemzeti könyvtár tehát nem versenytársa a többi (egyetemi) könyvtárnak, hanem éppen hogy azok tevékenységét próbálja elősegíteni. Miután a nemzeti könyvtár az egyetemi költségvetés állami részéből kapja a költségvetési hozzájárulást, ez fontos többletet jelent a könyvtárak közös (együttes) erőtartalékához. A könyvtári hálózat szempontjából igen hasznos lenne, hogy a lehető legtöbb tervet (projektet) a nemzeti könyvtár költségvetésén keresztül finanszírozzák. Értsük meg: a nemzeti könyvtár kapta támogatás nem másoktól elvett pénz, hanem reális többlet az összes egyetemi könyvtár közös költségeit tekintve.

(Sz. Nagy Lajos)

01/033

JOEL, Jonathan: The Jewish National and University Library, Jerusalem = Alexandria. 12.vol. 2000. 2.no. 99-111.p. Bibliogr.

A jeruzsálemi Zsidó Nemzeti és Egyetemi Könyvtár

Egyetemi könyvtár; Könyvtártörténet -nemzeti; Nemzeti könyvtár

A szerző részletesen áttekinti a könyvtár történetét, bemutatja a gyűjteményt és kitér a jövőre vonatkozó tervekre.

A könyvtár története szorosan összefügg a zsidó nép és a független, önálló állam megteremtésének

folyamatával. A gyökerek jóval az Izrael létrejötte előtti időikig, 1872-ig nyúlnak vissza. Többszöri próbálkozás után 1892-ben nyílt meg Jeruzsálemben az első életképes nyilvános könyvtár – egyelőre minden nemzeti utalás nélkül –, amely a jelenlegi nemzeti könyvtár alapja lett. 1920-tól kezdve a Cionista Szervezet (Zionist Organization) átvette a könyvtárat és fokozott szerepet szánt neki az újonnan megalapított Héber Egyetem keretein belül. 1930-ban a könyvtárat a Héber Egyetem Mount Scopus-on kialakított új épületébe költöztették. 1947-ben, amikor a két állam, a zsidó és az arab létrejött, a Mount Scopuson levő épületet csak az arab városrészen keresztülhaladva lehetett megközelíteni a zsidó negyedből. Így a könyvtár használata gyakorlatilag lehetetlenné vált. A katalógusok nagy részét átszállították a város nyugati részébe, de a gyűjtemény jelentős része a helyén maradt.

Tulajdonképpen szinte előről kellett kezdeni a könyvtár kialakítását, melyhez most is, mint a múltban egyéni és szervezetek felajánlása nyújtott segítséget.

1960-ban, tizenkét évi számkivetettség után, jelenlegi helyén, a Giv'at Ram-on telepedett le.

Nemcsak a könyvtár helye változott az évek folyamán, hanem feladatai is átalakultak. Eleinte a nemzeti könyvtári feladatok teljesítésének sem tudott megfelelni, inkább egy halom könyvnek lehetett tekinteni, mint könyvtárnak. Az első világháborúig a könyvtárnak két fő funkciója volt, nemzeti és nyilvános közművelődési közkönyvtári feladatokat látott el. Az, hogy a könyvtárat az egyetem szolgáltatába állították, nagymértékű fejlődést jelentett az intézmény életében. Az első tíz évben óriási növekedésnek lehettünk tanúi, hála a világ minden tájékáról érkező adományoknak. Nemcsak egyszerűen könyvek érkeztek, hanem ezek nagy részét katalogizálva kapta az intézmény. Nemcsak a kötetszám emelkedett látványosan, hanem változott a gyűjtemény tartalmi összetétele is. Az egyetem központi könyvtáraként egyrészt kiszolgált a egyetem okta-

tóit és a diákokat, másrészt technikai szolgáltatásokat nyújtott a tanszéki könyvtáraknak.

Ekkor olvadt be a könyvtárba a korábban létrehozott Zsidó Kéziratok Mikrofilm Intézete és a Nemzeti Hangarchívum. Az utóbbi részben az Izraelben és a tengerentúlon élő zsidó közösségek különböző etnikai csoportjainak zenei és nyelvi hagyományait, részben a modern izraeli és zsidó dalokat gyűjti és őrzi.

1980-ban a bölcsészeti és társadalomtudományi tanszékek – amelyek legjobban igényelték az egyetemi könyvtár szolgáltatásait – visszaköltöztek a Mount Scopus-ra. Egy idő után az ott levő tanszéki könyvtárakat egyesítették egy nagy humán- és társadalomtudományi könyvtárrá, néhány évvel később pedig megkezdték az egyetlen kifejlesztett könyvtári rendszer – az ALEPH – alapján a cédulakatalógusokból az egységes számítógépes katalógus kialakítását.

A gyűjteményépítési politika három fő alapelve:

- mint Izrael állam nemzeti könyvtára gyűjti az izraeli kiadványokat, valamint a külföldön megjelenő, Izraellel kapcsolatos műveket;
- mint azoknak a zsidó embereknek a nemzeti könyvtára, akik az ország határain kívül élnek, helytől és nyelvtől függetlenül gyűjt minden olyan könyvtári anyagot, amely kapcsolatos a zsidó nép történetével vagy kultúrájával;
- mint központi egyetemi könyvtár, gyűjti a kutatást, oktatást segítő tudományos irodalmat.

A nemzeti jellegű anyag jelenleg 500 ezer bibliográfiai tételet tartalmaz. Állománya összesen kb. 3 millió könyvtári dokumentum.

A könyvtár bár szervezetileg a Héber Egyetem egysége, s így a rektor irányítása alá tartozik, gyűjteményfejlesztési politikájában nagy szabadságot élvez. 1982 óta két kötelempéldányban részesül. Ebből egy példány mindig elérhető a könyvtáron belül az olvasók számára, a második pedig tartalékpéldányként szolgál. A rendeletet még nem sikerült

kiterjeszteni a nem-könyv jellegű dokumentumhordozókra.

Állományvédelmi célokat szolgál az anyag mikrofilmre vitele. A nemzeti, helyi, városi újságokra, a kibucok hírleveleire és a zsidó témájú doktori munkákra terjed ki a tevékenység. Digitalizálást csak ritkán, pl. a héber kéziratok esetében alkalmaznak.

Az állomány nem egészen 20 százaléka került szabadpolicra. Nyolc olvasóteremben helyezték el őket. Ezek közül öt általános gyűjteményt, három pedig speciális anyagot tartalmaz.

A nem-könyv jellegű anyag szintén három olvasóteremben található. Ezek a következők: hangzó anyag, kották és egyéb zenei iratok és kéziratok. A raktárban számjelzet alapján helyezik el a könyveket. Ez egyszerű, könnyen használható és helykihasználó rendszer. Régebben Dewey/Cutter szerint raktároztak.

Mivel nem használnak latin betűs ábécét, a katalógus szerkesztésekor négyféle írásjegyet különböztetnek meg: arab, cirill, héber és latin.

A gépesített katalogizálás 1983-ban kezdődött el az intézményben. S már a korai 1970-es években – 10 évvel korábban, mint bárhol Izraelben – már a kölcsönzés és a folyóiratkatalógus is gépesítve volt. A főbb katalógusok online elérhetőek.

A könyvtárnak két fontos bibliográfiai kiadványa van. Az egyik a *Kiryat Sefer*, a kurrens nemzeti bibliográfia, mely 1924 óta negyedévenként jelenik meg. Az Izraelben megjelent illetve a zsidó kultúrával és történelemmel kapcsolatos művekről tájékoztat. A másik az *Index of Articles on Jewish Studies* című kiadvány, amely 1969-től félévente jelenik meg. Az adatbázis web-címe: <http://sites.huji.ac.il/jnul/rambi>.

A könyvtár a gazdája és részben finanszírozója két héber könyvtörténeti projektnek. A Héber bibliográfiai Intézet a héber karakterrel nyomtatott könyvek retrospektív bibliográfiáját állítja össze, a Héber Paleográfiai Projekt pedig középkori héber kéziratok azonosításával, jellemzőivel foglalkozik.

A jövő feladata is a nemzeti publikáció megőrzése, ami nem egyszerű feladat a növekvő számú kiadványok, marginális dokumentumok, szürke irodalom, és az elektronikus adathordozók térhódításának idején.

(Szénászký Mária)

Felsőoktatási könyvtárak

Lásd 33, 40, 43, 48, 59, 73, 82

Közművelődési könyvtárak

01/034

"Kirjastojen Nobel" Helsinkiin = Kirjastolehti. 93.vuo. 2000. 5.no. 22.p.

„Könyvtári Nobel-díj” a Helsinki Városi Könyvtárnak

Hatékonyág; Pályázat -könyvtáraknak; Számítógép-hálózat; Városi könyvtár

2000. július 10-én Chicagóban, az American Library Association éves konferenciáján adták át a Helsinki Városi Könyvtárnak a Bill és Melinda Gates Alapítvány egymillió dolláros *Access to Learning* díját.

A most első ízben kiadott díjat azok a közkönyvtárak kaphatják, amelyek kivételesen jó lehetőséget biztosítanak használóiknak ahhoz, hogy az internet segítségével jussanak el kulturális forrásokhoz.

A Helsinki Városi Könyvtárnak mind a 37 szolgáltatási pontján lehetősége van az olvasóknak a számítógép és az internet használatára. Összesen 180 használói munkaállomás van, s ezen kívül 110 készülék a dokumentum-adatbázisban történő kereséshez. Magas színvonalú internet-szolgáltatásokat

is kínál a könyvtár, három nyelven. A díjazás indoklásában külön kiemelték az ún. Üvegpalotában elhelyezkedő „Könyvkábel” (kirjakaapeli) szolgáltatóhely jelentőségét a fejlett, információtechnikán alapuló szolgáltatások kínálójaként, és a könyvtárat világméretben követendő és lelkesítő példaként jellemezték.

Erkki Lounasvuori könyvtárigazgató elmondta: még nem döntöttek, melyik folyamatban lévő szolgáltató programjukhoz használják fel a kapott összeget. Helsinki város önkormányzata viszont ígéretet tett arra, hogy a kapott díj miatt nem fogja csökkenteni könyvtára költségvetési összegét.

(Sz.Nagy Lajos)

01/035

LILLEY, Emma – USHERWOOD, Bob: Wanting it all: the relationship between expectations and the public's perceptions of public library services = Libr.Manage. 21.vol. 2000. 1.no. 13-24.p. Bibliogr.

Hogyan függnek össze a közkönyvtári szolgáltatások iránti elvárások a szolgáltatásokról alkotott véleményekkel

Igény; Közművelődési könyvtár; Szolgáltatások

1995-ben egy vizsgálat során azt találták, hogy a használók a következő öt év során jelentős javulásra számítanak a közkönyvtári szolgáltatások terén, míg a könyvtárosok a szolgáltatások romlását jósolják. A későbbiekben azt elemezték, hogy ez a vélemény hogyan alakult ki, mi befolyásolta, és a várakozások hogyan hatnak egymásra. Négy önkormányzat vett részt a vizsgálatban, közülük egynél tesztelték a vizsgálati módszereket és három, különböző típusú önkormányzatnál végezték a tényleges vizsgálatot. A vizsgálat alanyai a nyilvános szolgáltatások gyakori (legalább havonkénti) használói voltak. A vizsgálatot telefoninterjúkkal végezték el. A megkérdezett használókat emlékeztették arra, hogy milyen várakozásoknak adtak hangot 1994-1995-ben, majd kikérdezték őket könyvtárhasznála-

ti szokásaikról. Ezután 12 pontos Likert-skálán jelezték, milyenek látják a használók nyilvános szolgáltatásokat, mit várnak el különböző területeken és miért. Végül a válaszolókról kértek személyes információkat és teret engedtek véleményük kifejtésének.

Könyvtáranként hét személyt kérdeztek meg az első önkormányzatnál, és 40 interjú készült a másik háromnál. A személyzet körében 4-8 fős fókusz-csoport-megbeszéléseket tartottak. A személyzetnél nem ragaszkodtak ahhoz, hogy csak azokat kérdezzék meg, akik 1994-95-ben is válaszoltak. A vizsgálat megállapításai három témakörbe csoportosíthatók: 1) a szolgáltatás fogadtatása, a személyes tapasztalatok hatása, 2) a technológia hatása – evolúció vagy revolúció, 3) a könyvtárak szerepe a fogyasztói társadalomban. A vizsgálat szerint a használó várakozásai szempontjából kulcsfontosságú, hogy milyen képet alakít ki a könyvtárról a használat során. Azt tapasztalták, hogy belső és külső tényezők (a család hatásától a média hatásáig) egyaránt befolyásolják az egyén benyomásait a könyvtárról. Bizonyos konfliktusok voltak megfigyelhetők a közkönyvtárak hagyományos szerepe és az információtechnológia potenciális fogadtatása között. A személyzet viselkedése jelentős hatással van arra, hogyan látja a használó a szolgáltatást. 1994-ben a könyvtárosok feltehetőleg azért voltak pesszimistábbak a szolgáltatások jövőjét illetően, mert már számítottak a pénzügyi megszorítások hatásaira. Jelenleg az érezhető, hogy optimistábbak, valószínűleg azért, mert úgy érzik, „túl vannak a nehezen”. A használók viszont most pesszimistábbak, mint 1994-ben, mert érzékelik a közintézményekben (különösen az egészségügyi és oktatási intézményekben) zajló korlátozásokat. Megállapítást nyert, hogy a használók várakozásait mindenképpen rendkívül fontos megismerni a közkönyvtári szolgáltatások hatékony menedzselése érdekében.

(Hegyközi Ilona)

01/036

LORIOUS, Marion – GROGNET, Thierry: Les bibliothèques municipales a vocation régionale: du mythe a la réalité = Bull.Bibl.Fr. 45.tom. 2000. 3.no. 17-24.p. Bibliogr. 22 tétel.

Res. angol, német és spanyol nyelven

Regionális feladatkörű városi könyvtárak Franciaországban: a mítosztól a valóságig

Könyvtárpolitika; Regionális könyvtár; Városi könyvtár

Franciaországban az 1992. júl. 13-i könyvtári törvény tizenkét regionális felelősségű városi könyvtár megtervezését és felépítését irányozta elő. A francia állam 550 millió frankkal vesz részt ezekben a projekteknél, amelyek fő hangsúlya a „regionális feladatkör”. Ez a megnevezés sokatmondó ugyan, de gyakorlati megvalósítása nem megfelelő. A valóságban ugyanis helyi szintű viták alakulnak ki az együttműködési prioritások meghatározása tekintetében. A regionális feladatkör hatékony megvalósítása érdekében ki kellene terjeszteni ezt a felelősséget más nagykönyvtárakra is, és gondoskodni kellene a hasonló jövőbeli projektek finanszírozási mechanizmusának megteremtéséről.

(Autoref.)

01/037

SKRZYPKOWSKA, Joanna: Jak biblioteki publiczne moga sluzyc integracji Polski z Unia Europejska = Bibliotekarz. 2000. 7/8.no. 3-7.p. Bibliogr.

Miként szolgálhatják a közművelődési (nyilvános) könyvtárak Lengyelország beintegrálódását az EU-ba?

Közművelődési könyvtár

Lengyelországnak 1989 óta vannak hivatalos kapcsolatai az EU-val. Ekkor kötött ui. a lengyel állam az EU-val kereskedelmi-gazdasági együttműködési szerződést. E kapcsolatok 1989 márciusában jutottak el az EU-ba történő felvételt előkészítő tárgyalások megkezdéséig. Ezt megelőzően fogadta el a kor-

mány az *Integráció nemzeti stratégiája* c. dokumentumot, amely egyebek mellett előírja, hogy el kell érni a lakosság tartós támogatását az integrációra vonatkozóan.

A nyilvános könyvtárügy éppen a szóban forgó támogatottság biztosításához járulhat hozzá a maga „országos jelenlétével” és eszközeivel. Az alábbiakat teheti, illetve kell tennie:

1. Az EU-ról szóló információk terjesztése. Az ehhez szükséges (állományba veendő illetve szét-szórandó) információs anyagokat 11 lengyel nagyvárosban működő „letéti helyekről” lehet beszerezni, különös tekintettel a különféle (nagyságú) nyilvános könyvtárak közönségére.
2. *A társadalom nevelése az EU jegyében.* Itt főként a legkülönbébb rendezvények – szemináriumok, vitaestek, klubdelutánok, (meghívott személyiségekkel rendezett) előadások, kiállítások, „napok”, „hetek”, „hónapok” – jönnek számításba, ismét csak az egyes könyvtárak (anyagi és személyi) lehetőségeihez és közönségük igényeihez igazodva.
3. *Részvétel az EU könyvtári programjaiban.* Ez a legnehezebben teljesíthető elvárás, ui. idegen nyelvtudásra van szükség valóra váltásához. Ezért viszonylag kevés (főleg: nagy) könyvtár vállalkozhat rá.

Az egyszerre könyvtár- és nemzetközi együttműködésnek immár kialakultak az EU-projektjei. Mindelelőtt a PubliCÁ-t kell megemlíteni, amely 1995-ben jött létre a leuveni központi városi könyvtár koordinálása alatt. A kelet-közép-európai könyvtárak benne való részvétele 1998 óta lehetséges és kívánatos. Erre külön képzési-továbbképzési programok szolgálnak.

Ugyancsak 1998. évi fejlemény, hogy elindították az ötödik kutatási, műszaki fejlesztési és ajándékozási programot, amely több kulcsfeladatot tartalmaz (lakossági rendszerek és szolgáltatások, új munkamódszerek és az elektronikus kereskedelem módszerei, multimédiák, alapvető technológiák és infrastruktúra). E kulcsfeladatokon belül sok a

könyvtárak pályázatára váró részfeladat, ezen belül az olyan feladat, amely „nem akar nagyot markolni”, hanem megelégszik kis területi befogással és kevés együttműködő partnerrel. (Az országban két „kapcsolati ponton” lehet a szükséges információkat beszerezni.)

Hasznos dolog az ausztriai, finnországi és svédországi tapasztalatok felhasználása is.

(Futala Tibor)

01/038

VAVREK, Bernard: Downsizing the public library: this is only the beginning = Public Libr.Q. 18.vol. 2000. 1.no. 31-34.p.

A közkönyvtárak használatának csökkenése az internet térhódítása nyomán

Hatékonyaság; Közművelődési könyvtár; Számítógép-hálózat; Szolgáltatások

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be: HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER, Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

Az internet növekedésének nyomán egyre természetesebbé válik, hogy csökken a közkönyvtáraknak címzett referenz-kérdések száma. Miután már rengeteg dokumentum hozzáférhető a világhálón, az internet-hozzáféréssel rendelkező átlagemberek az önkiszolgálás útját választják. A szerző szerint ez csak a kezdet, a közkönyvtárak használata a jövőben tovább fog csökkenni. A közkönyvtáraknak azt javasolja, hogy olyan szolgáltatások nyújtására törekedjenek, melyeket csak ők nyújtanak. A közkönyvtár akkor jár el helyesen, ha a már meglévő ilyen típusú szolgáltatások körének (pl. programozási foglalkozások felnőttek és gyermekek számára, hátrányos helyzetű olvasók ellátása és egyéb olyan szolgáltatások, amelyek személyes, „négy szemközti” kapcsolatot igényelnek) kiszélesítésére törekszik.

(Autoref.)

Lásd még 1, 3-4, 10, 15, 74, 77, 80, 84